Valtiovarainvaliokunnan kunta- ja terveysjaoston lausuntopyyntö 5.10.2022;
Asia: HE 154/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2023

Teema: Hyvinvointialueiden rahoitus

Lausunnonantajan lausunto:

Valtion vuoden 2023 talousarvioesityksessä hyvinvointialueiden yleiskatteinen rahoitus on yhteensä n. 22,5 mrd. euroa vuonna 2023.

Yhteensä kunnilta ja kuntayhtymiltä siirtyy sosiaali- ja terveydenhuoltoon ja pelastustoimeen liittyviä kustannuksia 21,2 mrd. euroa vuoden 2022 tasossa. Rahoituksessa otetaan huomioon väestön sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutarpeen arvioitu vuosittainen kasvu, jota lisäksi korotetaan mm. siirtymävaiheen kustannusten vuoksi 0,2 prosenttiyksiköllä vuosina 2023—2029. Palvelutarpeen kasvu (mukaan lukien 0,2 prosenttiyksikön korotus) huomioidaan vuosina 2023 ja 2024 täysimääräisesti. Vuonna 2023 palvelutarpeen kasvun kustannusarvion arvioidaan olevan n. 253 milj. euroa. Rahoituksen indeksitarkistus vuodelle 2023 on 3,52 %, ja se kasvattaa rahoituksen määrää 756 milj. eurolla. Vuonna 2023 uudistukset kasvattavat hyvinvointialueiden rahoitusta vuoteen 2022 verrattuna nettona (eli vähennykset mukaan laskettuna) n. 275 milj. eurolla

Hyvinvointialueiden lakisääteisen rahoituksen lisäksi yksittäisen hyvinvointialueen tulee saada valtiolta rahoitusta sosiaali- ja terveyspalvelujen ja pelastustoimen palvelujen turvaamiseksi tilanteessa, jossa rahoituksen riittämätön taso vaarantaa toiminnan. Hyvinvointialueiden mahdollista lisärahoitusta varten talousarvioon perustetaan erillinen arviomäärärahamomentti. Momentille varattu rahoitus (arviomääräraha) on talousarvioesityksen mukaan 1 milj. euroa.

Talousarvioesityksessä kuvataan hyvinvointialueiden talouden tilannetta mm. seuraavasti: Hyvinvointialueet aloittavat toimintansa alijäämäisenä. Hyvinvointialueiden tuloksen arvioidaan heikkenevän vuosina 2023—2026. Korkealla tasolla olevista investoinneista johtuen toiminnan ja investointien rahavirta on negatiivinen ja hyvinvointialueet velkaantuvat. Menoja kasvattaa ja rahoitusasemaa heikentää hintojen ja erityisesti henkilöstökustannusten nousu. Hyvinvointialueiden ennusteessa sektorin ansiokehityksen oletetaan mukailevan kesäkuun alussa sovittuja palkankorotuksia ja viisivuotista palkkaohjelmaa, vaikka sopimuksia hoitajia edustavien liittojen kanssa ei ole tehty. Korkomenojen arvioidaan kasvavan vuoden 2022 varsinaiseen talousarvioon nähden n. 1 mrd. eurolla yleisen korkotason kasvun myötä. Ennusteessa ei tehdä oletuksia mahdollisesta lisärahoituksesta tai jälkikäteistarkistuksista.

Valtion talousarvioesityksessä kuvattu arvio hyvinvointialueiden talouden tilanteesta ja kehityksestä vaikuttaa realistiselta. Lokakuun alussa syntynyt SOTE-sopimuksen palkkaratkaisu vielä entisestään heikentää näkymää. Keski-Suomen

hyvinvointialueen näkemys on, että valtion talousarvioesityksen mukainen hyvinvointialueiden rahoituksen taso on riittämätön hyvinvointialueiden turvallisen aloituksen varmistamiseksi.

Keski-Suomen hyvinvointialueella rahoituksen vaje ei johdu niinkään korkeista investoinneista vaan siitä, että hyvinvointialueen rahoituksen taso ei riitä kattamaan lakisääteisestä perustoiminnasta aiheutuvia menoja. Rahoituksen vaje johtuu ennen kaikkea henkilöstökustannusten ja hintojen noususta sekä hyvinvointialueiden uusista velvoitteista ja uudistuksista, joihin osoitettu lisärahoitus ei näytä vastaavan niiden todellisia kustannusvaikutuksia. Lisäksi rahoituslaskelmissa huomioitu tilinpäätöstietoihin 2021 ja talousarviotietoihin 2022 perustuva siirtyvien kustannusten taso ei vastaa todellista vuoden 2022 kustannustasoa vaan todelliset siirtyvät kustannukset ovat merkittävästi arvioituja suuremmat. Hyvinvointialueen mahdollisesti vuonna 2024 saama takautuva korjaus rahoituksen tasoon ei ratkaise vuoden 2023 rahoitusvajetta.

Keski-Suomen hyvinvointialueen osalta vuoden 2023 rahoituksen ja rahoitustarpeen eron on aiemmin arvioitu olevan suuruusluokkana yli 50 milj. euroa. Vuoden 2023 talousarvion valmistelun edetessä ja tarkentuessa on käynyt selväksi, että ero on tätäkin suurempi. Samaan aikaan toimintaympäristön tilanne on nopeasti heikentynyt: energian hinnannousu ja yleinen kustannustason nousu ovat olleet huomattavasti arvioitua nopeampaa. Kuluttajainflaatio on kiihtynyt jo noin 8 prosenttiin ja näkyy myös hyvinvointialueelle siirtyvän toiminnan kustannuksissa. Työvoiman saatavuus on edelleen heikentynyt ja tilanteen vaikutus kustannuksiin realisoituu niin henkilöstömenojen kuin palvelujen ostojen kasvuna. Palvelujärjestelmän toimivuuden ongelmat ja hoitojonojen tilanne lisäävät kustannusrasitetta, samoin korkojen nousu. Yleinen talouden tilanteen kehitys vaikuttaa myös yksityisten palveluntuottajien toimintaan. Viime päivinä yksityiset sote-palvelujen tuottajat ovat irtisanoneet siirtyvään toimintaan liittyviä palvelusopimuksia. Jotta palvelujen jatkuvuus ja turvallinen siirtymä voidaan varmistaa, tulee hyvinvointialueella olla mahdollisuus vastata myös kustannusten noususta johtuviin palveluntuottajien hinnankorotusvaateisiin. Tämänhetkinen arvio on, että hyvinvointialueen aloittaessa toimintansa vuoden 2023 rahoituksen vaje on lähemmäs 100 milj. euroa. Rahoituksen vaje on niin suuri, että vajetta on mahdotonta kattaa pelkästään tuottavuuden parantamisen keinoin.

Keski-Suomen hyvinvointialue korostaa, että eduskunnan tulee varmistaa hyvinvointialueiden lakisääteisen toiminnan riittävä rahoitus ja siten toiminnan turvallinen siirto hyvinvointialueille. Tämä edellyttää hyvinvointialueiden rahoituksen merkittävää lisäämistä vuodelle 2023 siten, että rahoitus vastaa todellisia siirtyviä kustannuksia ja todellista kustannuskehitystä huomioiden hintojen nousun ja tehtyjen palkkaratkaisujen vaikutus. Valtion talousarvioesityksen mukainen hyvinvointialueiden rahoituksen taso on sellaisenaan riittämätön varmistamaan hyvinvointialueiden turvallinen toiminnan aloitus. Talousarvioesityksessä esitetty rahoituksen taso tulee vaatimaan leikkauksia niin sosiaali- ja terveydenhuollon kuin pelastustoimen palveluihin.

Mikäli rahoitus toteutuu esitetyn mukaisena ei hyvinvointialueilla ole myöskään edellytyksiä tavoitella uudistukselle asetettujen tavoitteiden toteutumista.

Hyvinvointialue pitää perusteltuna ja tarpeellisena talousarvioesitykseen yleiskatteisen hyvinvointialueen rahoituksen lisäksi sisältyviä erillisiä määrärahoja, joita on kohdennettu mm. toiminnan kehittämiseen ja kehittämishankkeisiin. Nekään eivät kuitenkaan riitä ratkaisemaan yleiskatteisen rahoituksen merkittävää vajetta.

10.10.2022
Keski-Suomen hyvinvointialue

Jan Tollet
Hyvinvointialuejohtaja

Aija Suntioinen
talouden vastuuvalmistelija